

1. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство станом на 12 вересня 2017 року: Офіц. Текст. – К.: Алерта, 2017. – 168 с.
2. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України: <http://legalexpert.in.ua>.
3. Наукова публікація: «Показання свідків як засіб доказування в цивільному судочинстві». – Марченко Р. В., 25.12.2011.

Кирпа Ю.В.

студентка,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

СПВІДНОШЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА АГЕНТСЬКОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Агентський договір своїм походженням зобов'язаний англо-американському праву. Якраз у праві США і Великобританії агентський договір отримав розповсюдження як договір, який опосередковує відносини представництва. У країнах загального права під представництвом розуміється «правовідношення, в якому одна особа (агент) представляє іншу особу (принципала) і уповноважена вчинювати дії для останнього». Під агентом розуміють комісіонера, торгового представника, брокера або страхового агента, тощо. В англо-американському праві термін «агент» вживається як в широкому значенні, яке охоплює усі види представництва і посередництва, так і в більш вузькому – відповідно до якого агентом є особа уповноважена на укладення угод і здійснення інших дій від імені і за рахунок представника або посередництва між сторонами при укладенні угод. В країнах континентальної системи права подібні відносини регулюється кількома видами цивільних договорів.

У розвинутих країнах Європейського Союзу близько половини зовнішньоторгового обігу товарів та послуг здійснюється із залученням посередників. Цим, зокрема, пояснюється прийняття в рамках ЄС ряду нормативних актів, що спрямовані на встановлення одноманітного правового регулювання та призвані сприяти розвитку економічних зв'язків між країнами ЄС. Так, вирішенню колізійних проблем у договірних відносинах присвячена прийнята в рамках ЄС в Римі 19 червня 1980 р. Конвенція про закон, що застосовується до договірних

зобов'язань. Конвенція регламентує питання колізій у виборі належного права при укладенні, зміні чи виконанні договорів та застосовується в тому числі й до посередницьких відносин. Інший документ, спрямований на уніфікацію права про комерційне посередництво на території держав-членів ЄС, є перш за все Директива ЄС від 18 грудня 1986 р. № 86/653 «Про координацію законодавства країн-членів ЄС відносно самостійних торгових агентів» (далі – Директива), на підставі якої було встановлено відповідне одноманітне регулювання торгового представництва в законодавстві всіх країн-членів ЄС. Директива спрямована на регулювання основних принципів у відносинах принципала й агента.

Виключно важливим прикладом неофіційного кодифікування правил міжнародної торгівлі є підготовлені Комісією з Європейського контрактного права Європарламенту й опубліковані в травні 1995 р. Принципи Європейського контрактного права (надалі – Принципи). Принципи є певним орієнтиром та призначені для застосування як загальні правила контрактного права в Європейських співтовариствах і застосовуються в разі, якщо сторони інкорпорували їх у свій контракт або їх контракт повинен регулюватися ними [6].

На практиці агентський договір часто ототожнюють із договором доручення та застосовують щодо нього положення, аналогічні до тих, що регулюють договір доручення. Схожість цих договорів полягає в тому, що вони належать до представницьких договорів і передбачають діяльність однієї сторони за рахунок іншої. Змінюється лише характер представництва у відносинах між агентом і третіми особами (прямий або непрямий). Першою ознакою, яка відрізняє агентський договір від доручення і комісії, є модель, за якою будуються відносини агента з третіми особами (агентський договір спрямований на надання однією особою сприяння в реалізації суб'єктивних прав та обов'язків і реалізацію цих прав у відносинах із третіми особами). Ще однією відмінністю є предмет агентського договору (здійснення юридичних та/або фактичних дій), через що він може застосовуватися у більш широкій сфері відносин, ніж комісія і доручення, і мати організаційний характер.

Інша ознака, яка відрізняє агентський договір, є характер дій агента. Відносини за агентським договором є триваючими, тобто агент зобов'язується здійснювати, а не здійснити для принципала різноманітні дії [3, с. 105-106].

Сучасні дослідники інституту посередництва розуміють посередництво як здійснення юридичних дій (а не фактичних, як у

визначеннях дореволюційних вчених), яке оформляється різними договірними типами. Посередництво розглядається як здійснення фактичних дій (виявлення потенційного контрагента, зведення сторін для безпосереднього укладення договору і т. п.). Саме в такому розумінні посередницьку діяльність слід порівнювати та відмежовувати від діяльності представника.

У цілому інститут представництва можна відмежовувати від посередницьких відносин за такими основними ознаками. Представник вчиняє від імені особи, яку представляє, певні юридичні дії У визначенні представництва в ст. 237 та і у всій гл. 17 ЦК України йдеться лише про вчинення представником правочинів для особи, яку він представляє. Однак на практиці діяльність представника не обмежується лише укладенням правочинів, а передбачає здійснення й інших юридичних дій. Прикладом таких дій, які не є правочинами, однак породжують для особи, яку представляють, певні правові наслідки, можуть бути такі, як: заява представника про недоліки купленої чи виготовленої речі, повідомлення представнику боржника про здійснення уступки вимоги, повідомлення страховика про настання страхового випадку та ін.

На посередника, на відміну від представника, може покладатись обов'язок вчинити лише певні «фактичні» дії, а не юридичні. Нам можуть зауважити, що даний критерій не можна брати за основу розмежування, оскільки іноді представник, крім дій юридичного характеру, як і посередник, також надає певні фактичні послуги (проводить огляд майна, і т. п.) Проте, на наш погляд, такі дії в складі представницької діяльності не можуть мати самостійного значення і завжди є лише доповненням до дій юридичних [4, с. 51-54]. Представницька діяльність завжди передбачає виступ однієї особи від імені іншої. З наведеного положення впливає обставина, підкреслена в ст. 239 ЦК України: юридичні дії, учинені представником безпосередньо, створюють, змінюють і припиняють цивільні права й обов'язки в особи, яку він представляє [2].

Посередник бере участь у цивільному обороті від свого власного імені, а тому його діяльність не призведе до такого специфічного правового ефекту, як у представництві, де дії однієї особи безпосередньо зумовлюють виникнення прав і обов'язків в іншої.

Представник діє за рахунок і в інтересах особи, яка представляється. Відносини між представником та особою, яку він представляє, характеризуються особливим довірчим характером. Наявністю цієї ознаки пояснюються такі специфічні підстави припинення добровільного

представництва, як: 1) можливість односторонньої відмови довірителя або повіреного від договору в будь-який час, тоді як за загальним правилом відмова від двостороннього правочину допускається лише за згодою сторін; 2) припинення відносин представництва внаслідок смерті повіреного або довірителя, а також визнання одного з них недієздатним, обмеження його в цивільній дієздатності або визнання безвісно відсутнім.

Стаття 295 ГК України визначає агентську діяльність або комерційне посередництво, а стаття 297 ГК України встановлює предмет агентського договору [1]. До агентських відносин у частині, не врегульованій ГК України та прийнятим відповідно до нього нормативно-правовим актам, застосовуються відповідні положення ЦК України, що регулюють відносини доручення [4, с. 53].

В. В. Резнікова, досліджуючи посередництво та представництво як суміжні правові категорії, виділила у своїй фундаментальній праці з питань посередництва такі їхні спільні ознаки: 1) обидва явища (посередництво і представництво) є сукупністю правовідносин; 2) ці правовідносини мають місце у сфері послуг (послуги – діяльність, корисний ефект якої не має уречевленого результату); 3) сутність цих правовідносин полягає в забезпеченні, створенні нових правових зв'язків між різними особами за допомогою укладення угод та/або інших правомірних дій посередником або представником; 4) і представництво, і посередництво виникають переважно у сфері майнового обороту; 5) сутність відносин посередництва та представництва полягає в забезпеченні, створенні правових зв'язків між різними особами за допомогою укладення угод та здійснення правомірних (юридичних та/або фактичних) дій; 6) як представництво, так і посередництво є сукупністю дій, що здійснюються в чужих інтересах та за чужий рахунок [5, с. 73].

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 / Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 / Відомості Верховної Ради України – 2003. – № № 40-44. – Ст. 356 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/435-15>.
3. Бундєва А.Г. Інститут агентського договору в праві України / А.Г. Бундєва // Актуальні проблеми цивільного права та процесу: матеріали міжнародної науково-

практичної інтернет-конференції ім. Ю.С. Червоного / За загальною редакцією М. Мінченко; МОН України; НУ ОЮА. – Одеса: Фенікс, 2014. – С. 103-106.

4. Доманова І.Ю. Розмежування понять представницької та посередницької діяльності в цивільному праві / І.Ю. Доманова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2005. – С. 51-54.

5. Резнікова В.В. Правове регулювання посередництва у сфері господарювання (теоретичні аспекти) / В.В. Резнікова. – Хмельницький: Вид-во Хмельниц. ун-ту упр. та права, 2010. – 706 с.

6. Трояновський О.В. Уніфікація норм про комерційне посередництво в Європейському Союзі / О.В. Трояновський // Актуальні проблеми держави і права. 2007 – С. 116-120 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v34/23.pdf>.